

свого секретаря: „Чи єсть у нас такий закон?“ а сей без запинки відповідає: „Быль да забыть“. Оттак від часу до часу забувають ся й драконські укази з 1876 й пізнійші анти-українські циркуляри; оттак по театральнім з'їзді 1897 р. забуто на якийсь час і притиски супроти укр. театру. Наш Літ. Наук. Вістник нотував пильно і появи на сцені драм із укр. історії (Богдана Хмельницького Старицького, Сави Чалого Карпенка), і появи кращих укр. драм на народніх та аматорських сценах. В остатніх часах зачинаєть ся знов реакція; пострах, який кинули на урядових помпадурів селянські розрухи та українські проклямації, їх безсильна злоба силкуєть ся відімести на легальній укр. книжці та на укр. сцені. Остатня книжка „Кіевской Старини“ подає звістку (див нашу Хроніку в отсій книжці), в якої можна доміркувати ся, що деякі урядовці знов раді вигнати укр. драму з репертуару народніх вистав.

А на д. Старицького, як уже було згадано, його смілий і патріотичний виступ на театральнім з'їзді стягнув завзяту ворожнечу темних духів у роді д. Александровського, що змусила його до довголітньої боротьби за свою честь.

VIII.

Пора кінчити отсей нарис. Я бажав би на закінчене сказати ще кілька слів на тему, яка у нас майже нерозривно звязана з іменем д. Старицького, про т. зв. кованє слів.

З давен давна привикли дорікати д. Старицькому кованєм нових укр. слів або бодай замилуванєм до незвичайних, рідких слів, або вживанєм деяких слів не в тім значіню, яке вони мають звичайно. Розпочав сей хор, здаєть ся, ще пок. Костомарів, за ним пішли й иньші українські й галицькі критики, а російським журналістам тільки того й треба було. Вони залюбки, як то кажуть, узяли на язики д. Старицького і де сам текст його писань не давав підстави до клин, там вони придумували зі свого власного концепту карикатурні реченя й слова, приписували їх д. Старицькому і давай тоді, як мовляв Федькович, „острити на нїм свої свинцкі рила“. І так на карб д. Старицького придумано, буцім то в його перекладі Гамлета славний Гамлетів монолог починаєть ся словами: „Бути чи не бути, ось закавика“. Мало сказати, що сеї фрази у д. Старицького нема; треба додати, що „закавика“ зовсім не уковане д. Старицьким і не українське, а давно звісне москов-

ське. Та про те воно довгі роки гуляло по фейлетонах та статях україножерних органів, визискувалось для осьмішеня українства в очах недодумків, поки д. Старицький процесом не змусив одного з таких журналістів у „Кієвлянинѣ“ сконстатувати брехливість сеї видумки і сям хоч троха не заткав рота дотепним не по розуму сьміхунам.

Як у загалі отся статя не має на меті подавати апольогію д. Старицького, якої зрештою він і не потребує, а тільки вияснити дійсний характер його праці та вказати її значіне в розвою нашої літератури, так і в справі язиковій я не думаю у всіх пунктах боронити його. Справді, його мова не всюди взірцева, хоча треба сказати, що загалом вона чиста, сильна і плястична. Я висше навів один його куплет, де попадають ся аж два незручно вложені слова, але другого подібного куплета я, здаєть ся, не міг би навести з його поезий. Можливо, що пошукавши можна би ще набрати в десяток нещасливих слів, неольогізмів або незручних фраз у всій масі його писань. Але не забуваймо, що писаня Старицького — плоди перехідної доби, коли українському слову приходилось здобувати нові поля невідомих доси понять! І візьмім иньших того-часних укр. письменників та порівняймо, хто з них володів на стілько богатою мовою і на стілько широким кругом понять,—а тільки тоді можна буде запитувати: хто з них більше боров ся з мовою, насилував її або розширював її рами? Не забуваймо, що на ковані слова, провінциялізми та неольогізми д. Старицького нарікають звичайно ті, які або раді би звузити обсяг укр. письменства до рамок „домашняго обыхода“ і яким укр. мова видаєть ся а ргіогі непридатною для вислову інтелігентних думок і відносни — до таких, на жаль, належав і пок. Костомарів, — або-ж се мимрять люди, які хвилю перед тим або хвилю по тім без церемонії будуть доказувати бідність та некультурність української мови, брак у ній найпростійших слів і термінів для культурної потреби і т. и.

Не буду входити в деталі, бо студия над язиком д. Старицького вимагала-б більше часу й місця. Та редагуючи до друку Кулішів переклад „Гамлета“ я мав нагоду детально порівнювати сей переклад із перекладом Старицького і переконав ся, як мало там власне неольогізмів та кованих слів, і як богато слів, що 1882 р. разили читачів та критиків д. Старицького, сьогодні війшли в загальне уживанє і не разять нікого. Чи д. Старицький

щасливо утворив їх, чи вони були щиро-народні а лише незвісні критикам, — досить, що з часом вони здобули собі право горожанства. Оттак буде певно з найбільшою частиною тих ніби то „новоукованих“ слів. Пригадаймо лише, яку купу ніби то кованих слів вичислив д. Флоринський у докір Наук. Тов. ім. Шевченка — і який ефект викликав сим докором? Не иньший, як тільки potwierdжене Гайневого віршика:

Doch seine grosse Ignoranz
Hat er sich selbst erworben.

Зрештою всім тим добродіям, що такі прудкі до осуджування язикових помилок та новинок у письменників, я рад би пригадати ось які загальні уваги. Найціннійше і найкраще в кождім чоловіці, а тим більше в письменнику, се його індивідуальність, його духове обличчє зо всіми його окремішними прикметами. Чим більше таких прикмет, чим вони характернійші та гармонійнійші, тим богатша, сильнійша й симпатичнійша індивідуальність людини, зглядно письменника. До таких прикмет, що відповідають складови душі письменника, належить і мова. Здаєть ся, мова, се щось спільне нам усім, а про те нема сумніву, що як кожда дитина в перших роках виробляє собі свій окремий жаргон, так і кождий письменник, особливо талановитий, виробляє собі свою окрему мову, має свої характерні вислови, звороти, свою будову фраз, свої улюблені слова. Письменник, у кого нема своєї індивідуально забарвленої мови, — слабкий письменник, він пише безбарвно, мляво і не може числити на довшу, тривку популярність.

Підладити ся комусь иньшому під мову другого письменника дуже трудно, хиба що вона надаєть ся до пародіюваня. Вся Україна вже звиш 40 літ читає Шевченкового „Кобзаря“ та „Народні оповідання“ Марка Вовчка, а про те не було ще у нас такого, хто-б писав вірші такі як писав Шевченко або хто-б підхопив секрет незрівнаної мелодійности прози Марка Вовчка. Критикувати мову таких письменників із виробленою духовою фізіономією — а до таких без сумніву належить і Старицький, — се на мене робить таке вражінє, як коли би хтось критикував мій ніс, моє волосє, мої вуси. Звісно, і у найліпших письменників можуть бути язикові помилки, недогляди, але вони звичайно такі нешкідливі! Навіть їх язикові дивацтва щезають супроти богатства гарних та щасливих

висловів. А добродіям критикам, заким візьмуть ся витикати такі язикові блуди, завше слід би приступати до діла тямуючи гарні слова польського граматака: „Nikt się prawdziwie tem poszczycić nie może, żeby cały swój umiał język“. А як же то часто критикований автор уміє його більше і вже силою свого письменницького ремесла більше вправний у його вживаню, ніж критик!

Іван Франко.

